

سمینار آکادمی حقوق بین‌الملل لاهه

سمینار آسیائی آکادمی حقوق بین‌الملل لاهه ساعت ۹ بامداد روز دوشنبه ۶ مهرماه ۱۳۴۹ با قرائت پیام اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر توسط جناب آقای علم‌وزیر محترم دربار شاهنشاهی در دانشکده حقوق و علوم سیاسی افتتاح گردید. این سمینار که بمدت ۳ هفته تا تاریخ ۶-۲۶ مهرماه ادامه دارد اولین سمینار آسیائی آکادمی حقوق بین‌الملل لاهه میباشد که با شرکت ۳۵ نفر استادان، متخصصان و محققان حقوق بین‌الملل از کشورهای ایران، ترکیه، پاکستان، هندوستان و کویت برگزار میشود. مدرسین این سمینار عبارتند از:

آقای پروفیسور رنه ژان دوپوئه - دبیر کل آکادمی حقوق بین‌الملل لاهه و استاد دانشگاه‌های پاریس و نیس، آقای پروفیسور فریدسن - استاد دانشگاه کلمبیا آقای پروفیسور کلینار استاد حقوق بین‌الملل عمومی و سازمانهای بین‌المللی و رئیس دانشکده حقوق دانشگاه پاریس آقای پروفیسور دوودوشاریونل - استاد دانشکده حقوق دانشگاه پاریس، آقای پروفیسور جووانی کویانک - استاد دانشگاه رم، آقای پروفیسور رالف زاکلین - استاد دانشگاه روتگرز.

موضوع مورد بحث سمینار «حقوق بین‌الملل منابع طبیعی» است که بسه قسمت

زیر تقسیم میشود:

- ۱ - رژیم حقوقی رودهای بین‌الملل و رابطه آن باتوسعه اقتصادی کشورهای مربوط.
- ۲ - روابط کشورهای درحال توسعه و سرمایه‌گزاران خارجی.
- ۳ - فلات قاره و منابع کف و زیر کف اقیانوسها.

را که اکنون در این موارد وجود دارد بصورت دقیقتری روشن کنند و راه‌حلهائی منطقی و حقوقی برای این مسائل ارائه دهد.

امیدواریم سمینار حقوق بین‌الملل منابع طبیعی با توفیق کامل برگزار شود و مطالعات آن بتواند در حد خود در حل دشواریهای ملل در حال توسعه که غالباً هدفی جز احقاق حقوق مشروع خود ندارند مؤثر واقع گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بیانات ریاست دانشگاه تهران

برای اینجانب موجب خوشوقتی است که امروز در محوطه دانشگاه تهران به شرکت کنندگان در نخستین جلسه سمینار آسیائی آکادمی حقوق بین الملل لاه خوش آمد میگویم .

هنگامیکه بوسیله دبیر کل آکادمی آگاه شدیم که این سازمان معروف و معتد بین المللی تهران را بعنوان جایگاه نخستین سمینار آکادمی در قاره آسیا برگزیده است . بسیار خرسند شدیم .

آکادمی شما در مدت پنجاه سال موجودیت خویش ، کوشیده است روح همکار و تعاون بین المللی را در جهان پر آشوب ما پدید آورد . چنین توجهی برای بقاء حیا بشریتی که موجودیتش دستخوش تهدید است لازم و ضروریست .

حضور ۳۰ کارشناس حقوق بین الملل در این سمینار که از ۹ کشور گوناگون میآیند و نماینده دانشگاهها و مراکز پژوهشی مختلف هستند اهمیت این سمینار جلوه گرمی سازد . شرکت شخصیتهای علمی عالمقام حقوق بین الملل در سمینار بد شك به برداشتن گامی دیگر بسوی حل برخی مسائل حقوقی جهانی کمک خوا کرد . علاوه بر این ، حضور کارشناسان کشورهای همسایه در این سمینار اجازه خوا داد که مذاکرات سودمندی در زمینه مسائل مربوط بما بمنظور درك بهتر متقا این مسائل صورت گیرد و من آرزوی گسترش این ادراك متقابل را در آینده دار موضوع اصلی مباحث این سمینار ، رژیم منابع طبیعی در حقوق بین الملل ، که برای کشورهایی مانند کشور ما اهمیت اساسی دارد . در خلیج فارس ، مؤذ «فلات قاره» موضوع روز است . مسائل حقوقی موجود در بهره برداری نیروی هیدروالکتر

ایجاب مینماید که راه‌حلهائی برای تسهیل تحقق برنامه‌های وسیع و توسعه اقتصادی پیش‌بینی شود. سرمایه‌گذاریهای خارجی، همیشه نوعی مسائل حقوقی را بصورت مختلف پدید آورده‌اند که مستلزم مطالعه و بررسی جامع میباشد. موضوع راههای آبی بین‌المللی برای ایران دارای اهمیت فراوان است.

امیدوارم که این سمینار پرتوافکن نوری نو بر این مسائل که دارای قلمرو و اهمیت سیاسی و اقتصادی خاص هستند بوده و بیلان مثبتی از این بررسیها و مذاکرات بدست آید.

اعضاء کادر آموزشی و دانشجویان دانشگاه تهران به‌عنوان شرکت‌کنندگان و مستعین مذاکرات این سمینار از مذاکرات و بحثهای کارشناسان عالیمقام این سمینار بهره‌مند خواهند بود.

خانما، آقایان. بمن اجازه فرمائید مجدداً بهمه شما خیرمقدم گویم باین امید که این چند هفته که در میان ما خواهید گذراند بهمان اندازه رضایت شما را فراهم کند که حضور شما در اینجا برای ما شادی بخش است.

پرتال جامع علوم انسانی

بیانات رئیس دانشکده حقوق و علوم سیاسی

آقای دبیرکل ، حضار محترم ، خانمها و آقایان

باکمال خرسندی به شرکت کنندگان در نخستین اجلاس آسیائی آکادمی حقوق بین الملل لاهه خوش آمد میگویم .

تصمیم این سازمان پراچ جهانی دائر به انعقاد نخستین اجلاس آسیائی خو در تهران نه تنها موجب مباهات آنعده از ماست که از نزدیک با سمینار ارتباط دارد بلکه موجب مباهات کلیه مردم ایران است .

همچنین مایه خوشوقتی است که مقدم شرکت کنندگان در سمینار از کشورها: برادر و همسایه پاکستان - ترکیه - هند - کویت را گرامی بداریم . مایه تأسف است که شرکت کنندگان کشور عراق در این سمینار حضور نخواهند داشت .

حضور شخصیت ممتاز دبیرکل آکادمی حقوق بین الملل لاهه پرفسور « رنه ژا دوپوئه » و نیز شرکت استادان برجسته ای چون پرفسور « کلیار » رئیس دانشکده حقوق دانشگاه پاریس ، پرفسور « ولف گنگک فریدسن » از دانشگاه کلمبیا ، پرفسور « ژان دوو دوشار بونل » از دانشگاه پاریس و پرفسور « ژیوانی کویانک » از دانشگاه رم و نیز پرفسور « رالف زا کلین » از دانشگاه روتگرز دلیل بر آنستکه سمینار از نای علمی در سطح بالائی قرار دارد .

همانطور که اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر در پیام خود اشاره فرموده موضوع مورد مطالعه سمینار مربوط بمسائل حقوق بین المللی مورد علاقه خاص کشورها در حال توسعه یعنی حقوق بین الملل منابع طبیعی است که موجبات رضاسندی خاطر خط ملوکانه را فراهم آورده است .

مباحث این سمینار تحت عناوین زیر مورد بررسی قرار میگیرد:

۱ - رژیم حقوقی رودهای بین‌المللی و رابطه آن با توسعه اقتصادی کشورهای مجاور این رودها.

۲ - روابط کشورهای درحال توسعه و سرمایه‌گزاران خارجی.

۳ - فلات قاره و منابع کف و زیرکف اقیانوسها.

در اینجا لازم میدانم برای نشان دادن اهمیتی که ما برای هر یک از مواد مندرج در دستور جلسه سمینار قائلیم در باره هر یک از عناوین مذکور ملاحظات خود را بطور کلی بیان دارد.

وجود نظام حقوقی در واقع شرط اساسی برای هر گونه توسعه اجتماعی و اقتصادی است البته حقوق در سعنای پویا و مترقی آن مورد نظر است. یعنی آن دسته قواعد و روابط که نه تنها وابسته به اراده اکثریت است بلکه حافظ منافع دراز مدت و ضامن حفظ شرایط عینی لازم برای تأمین رفاه و توسعه کلیه اعضای اجتماع میباشد حقوق مذکور فقط تا آنجا که حافظ منافع عمومی است و کشورها باین نقش آن ایمان دارند پایدار خواهد ماند.

در مورد نخستین ماده دستور سمینار، رژیم حقوقی رودهای بین‌المللی و رابطه آن با توسعه اقتصادی کشورهای ذینفع بدیهی است که نقش رودخانه در زندگی اقتصادی - سیاسی و طبیعی یک منطقه بستگی به فراوانی و کمبود نسبی آب در آن منطقه و نیز اهمیتی که آن رودخانه از نظر کشتیرانی داخلی و بین‌المللی دارا میباشد دارد.

آب عامل اصلی است که فعالیت افراد را در تمام منطقه خاورمیانه به جز ارتفاعات حبشه، انتهای جنوبی سودان و سواحل شمالی ایران در کنار بحر خزر محدود میسازد. بگفته پرفسور بربر (Berber) « حقوق آبی از زمانیکه نخستین سازمانهای دولتی پدید آمد مورد توجه دولتها بوده است با توجه به پژوهشهای علمی اخیر شاید

زیاد دور از حقیقت نباشد اگر گفته شود که سازمان دولت شناخته شده در شش سال اخیر بر پایه حقوق آبی بنا گردیده است^۱. بنابراین همانطور که گفته‌اند «رود تنها یک پدیده طبیعی دل‌انگیز نیست بلکه یک ثروت گرانبهاست» و در واقع ما شاهرگی خونی است که در رگهای ملتی جریان دارد.

بهره‌برداری اقتصادی از بسیاری از رودخانه‌های بزرگ جهان بتازگی آ شده‌است حتی در مناطق توسعه یافته بعلت استفاده‌های متعدد و متعارض جمعیت انبوه و صنایع در حال گسترش از رودخانه‌ها بمقامات مسئول رابرآن داشته‌است تا در برر مسائل مربوط به رودخانه‌ها کوشش و دقت بیشتری نشان دهند.

انواع استفاده از رودها مانند کشتیرانی، ماهیگیری، آبیاری، تولید نیرو هیدروالکتریک، کنترل بمنظور جلوگیری از سیل، حمل تنه درخت، استفاده تنه و استفاده‌های دیگر ناشی از اقتصاد در حال توسعه با یکدیگر در حال رقابت میباشد بنابراین اهمیت رودخانه‌ها در زندگی ملتها با رشد جمعیت - صنعت - کشاورزی تجارت بطور دائم در حال افزایش است. البته این موضوع در مورد رودهای قبا کشتیرانی بیشتر صادق است. در قالب راه‌یابی حقوقی برای حل اینگونه مسا است که ما بکار سمینار در این زمینه نگاه میکنیم.

در مورد دومین ماده دستور سمینار « روابط کشورهای در حال توسعه و سرما گذاران خارجی » تأمین اعمال قواعد حقوقی در افزایش جریان سرمایه بین‌الهم از خصوصی و عمومی بمنظور توسعه کشورهای در حال رشد نقش اساسی در در این مورد لازم است یادآور شود که طی پانزده سال اخیر مجموعه‌ای از قوا بصورت « نمونه » از طرف حقوقدانان و انجمنهای حقوقی کشورهای سرمایه‌گ

1 - Berber, F. J, Rivers in International Law, (London: Ocoana Pub. c., 1959), P. 1

تهیه شده است که هدف آن تأمین منافع سرمایه گذاران خارجی است. در مجموعه قواعد مذکور توجهی به حقوق و منافع کشورهای در حال توسعه نشده است از این جهت این قواعد در کشورهای در حال توسعه مورد قبول واقع نگردیده است.

دلیل عمده اختلاف نظریات درباره مسائل مختلف حقوق بین الملل معاصر بین کشورهای غنی و کشورهای فقیر همانطور که پرفسور «فریدمن» در کتاب فاضلانہ خویش تحت عنوان «بنیان متغیر حقوق بین الملل» متذکر شده است اینست که قواعد موجود حقوق بین الملل اکثراً بوسیله کشورهای ثروتمند قرار دارند ایجاد شده است و بنابراین هدف این قواعد حفظ وضعیتی است که کشورهای در حال توسعه میکوشند تا آنرا تغییر دهند.

در مقاله‌ای زیر عنوان «کشورهای در حال توسعه و حقوق بین الملل» پرفسور کاستاندا (Castaneda) مینویسد: «تصمیم به ارجاع مسئله مورد اختلاف به داوری دلیل بر قبول قواعد حقوق بین الملل حاکم بر مسئله مورد اختلاف است».

اکثر کشورهای نوپیدا از قبول قواعد مزبور سرپیچی میکنند زیرا نیازها و منافع آنها در مراحل تکوینی اینگونه قواعد مورد توجه قرار نگرفته است بلکه برعکس با توجه به نیازها و خواستهای گروه دیگری که خواست‌ها و نیازهای متضادی در مقایسه با کشورهای نوپیدا دارند تهیه شده است».

این یک واقعیت است که کشورهای در حال توسعه و بویژه ایران از سرمایه‌گذاران خصوصی استقبال کرده‌اند. از نقطه نظر کشور میزبان طبیعتاً کمک سرمایه خارجی به توسعه اقتصاد - کشور میزبان یکی از جنبه‌های اصلی سرمایه گذاری بشمار می‌آید به همین قیاس طبیعی است که کشور میزبان شرایطی برای سرمایه گذاری خارجی قائل شود. البته خو بست که این شرایط بطور روشن و واضح از ابتدا مشخص شده باشد. همانگونه که پرفسور فریدمن میگوید بسیاری از کشورهای در حال توسعه باین واقعیت معترف‌اند «که نیاز آنها در سالهای آینده سرمایه و مهارت خارجی همچنان ادامه خواهد داشت و جریان کمک‌های خارجی از طرف کشورهای غربی و سازمانهای

مالی بین‌المللی مانند بانک جهانی به کشورهای درحال رشد بستگی به روشی دارد که این کشورها درقبال احترام به تعهدات خود و نیز حمایت معقول از سرمایه‌های خارجی طبق مفاد تعهدات مربوط اتخاذ خواهند کرد.» با این وصف میدانیم که علیرغم گفت و شنودهای جالبی که در باره سرمایه‌گذاری خصوصی مستقیم در کشورهای درحال توسعه میشود میزان اینگونه سرمایه‌گذاری‌ها خیلی کمتر از آنست که تصور می‌رود. ما امیدواریم که سمینار تهران قدم مؤثری در ایجاد موجبات پیشرفت در این زمینه را فراهم سازد.

سومین ماده دستور سمینار مربوط به فلات قاره و منابع کف و زیر کف اقیانوسها است که در واقع مربوط به فعالیت دولتها در اکتشاف و استفاده از « فضای داخلی » بستر دریا و زیر کف دریای آزاد خارج از حوزه قلمرو کشورها میباشد. میدانیم که در این مورد « کمیته دائمی مجمع عمومی سازمان ملل متحد » درباره استفاده مسالمت‌آمیز از کف دریا و کف اقیانوس خارج از حوزه قلمرو ملی « از سال ۱۹۶۸ فعالیت داشته است و از مارس ۱۹۶۹ کمیته فرعی حقوقی کمیته دائمی سرگرم بررسی و تهیه اصول حقوقی حاکم بر اکتشاف و بهره‌برداری از کف دریا و اقیانوس خارج از حوزه قلمرو ملی بوده است. طبق درخواست مجمع عمومی دبیر کل سازمان ملل متحد درحال حاضر سرگرم تهیه گزارشی درباره وضعیت حقوقی، تشکیلات - وظائف و اختیارات یک سازمان بین‌المللی است که هدف آن توسعه اکتشاف و بهره‌برداری از منابع کف دریا و کف اقیانوس خارج از حوزه قلمرو ملی و استفاده از آن در راه خدمت بشر است. سمینار بی‌شک با بررسی‌های خود به تدوین این اصول کمک خواهد کرد.

در خاتمه مایلم اظهارات خود را با نقل عبارتی از انتهای کتاب پروفیسور « فریدمن » پایان برسانم. ایشان مینویسند « در مسائل مختلف حقوق بین‌الملل معاصرین اکثریت کشورهای آمریکای لاتین - آسیا و آفریقا که از نظر تاریخ - فرهنگ و مذهب و آداب و رسوم هیچگونه وجه تشابهی با یکدیگر ندارند، توافق نظر موجود است. وجه تشابه آنها با هم در واقع منافع مشترکی است که از وضع فعلی آنها حاصل

میشود. درست همانطور که نظریات دولت‌ها و اکثر حقوق‌دانان بین‌المللی کشورهای اروپای غربی و آمریکای شمالی ارتباطی به‌مبانی فلسفی و فرهنگی آنها ندارد. اتفاق نظر تا آنجا که اتفاق منافع وجود دارد پایدار خواهد ماند^۱».

هدف کوشش‌های آکادمی حقوق بین‌الملل لاهه پیشبرد و توسعه منافع مشترک مذکور در فوق است. تشکیل این اجلاس به خارجی آکادمی در ایران نیز گواه بر این امر است.

از طرف دانشکده حقوق و علوم سیاسی برای سمینار توفیقی را که حتماً شایسته آنست آرزو میکنم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

۱ - Friedman, w., The Changing Structure of International Law, (London: Stevens Sons, 1964.)